

Sygn. akt IV CSK 265/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

Protokolant Izabela Czapowska

w sprawie z powództwa C. K.

przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń i Reasekuracji A. Spółce Akcyjnej z siedzibą
w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 9 lutego 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 1 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego na rzecz
powoda kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 3 lipca 2015 r. zasądził na rzecz powoda C. K. od pozwanego Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji A. S.A z siedzibą w W. kwotę 213 943,32 zł z ustawowymi odsetkami, oddalił dalsze powództwo o odszkodowanie.

Ustalił, że w dniach 21 maja do 5 czerwca 2010 r. na terenie gminy W., gdzie umiejscowione są zabudowania powoda, miała miejsce powódź. Podwyższony poziom wody i zanieczyszczenie mułem utrzymywały się do października 2010 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w W. wypłacił powodowi przyznany na podstawie art. 40 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 930 - dalej jako u.p.s.) bezzwrotny zasiłek w kwocie 300 000 zł na odbudowę budynku mieszkalnego w Z. Powód nie przedstawił kosztorysów naprawy ubezpieczonych budynków wymaganych w art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (jedn. tekst Dz.U. 2016, poz. 2060 - dalej jako u.u.o.).

Powód zawarł z pozwanym następujące umowy ubezpieczenia:

1) Umowę dobrowolnego ubezpieczenia budynku mieszkalnego położonego w S. Wartość szkody brutto w tym budynku wynosi 226 803,48 zł. Była to szkoda częściową, a stopień zużycia budynku nie przekraczał 40%. Suma ubezpieczenia wynosiła 276 000 zł. Pozwany wypłacił powodowi tytułem odszkodowania kwotę 123 104,76 zł, do wypłaty pozostaje kwota 103 698,72 zł.

2) Umowę dobrowolnego ubezpieczenia budynku mieszkalnego w miejscowości Z. Budynek ze względu na rozmiar i rodzaj szkód został rozebrany i wzniesiony od nowa przy zachowaniu gabarytów poprzedniego. Materiał z rozbiórki nie nadawał się do ponownego wykorzystania. Szkoda jest całkowita, a stopień zużycia budynku przekraczał 40%. Suma ubezpieczenia wynosi 210 000 zł. Wartość szkody odpowiadająca wartości budynku w dniu wystąpienia szkody i po uwzględnieniu stopnia zużycia wynosi 197 059,28 zł brutto, zaś koszt rozbiórki wyniósł co najmniej 25 000 zł brutto. Łączna wartość szkody wynosi więc

222.059,28 zł brutto i jest wyższa od sumy ubezpieczenia. Pozwany wypłacił powodowi odszkodowanie w kwocie 112 000 zł, zatem do zapłaty pozostaje kwota 98 000 zł.

3) Obowiązkową umowę ubezpieczenia budynków rolniczych położonych w Z.

W budynku nr 1 wartość szkody wynosi 13 902,51 zł i nie podlega pomniejszeniu o stopień zużycia technicznego budynku, podlega natomiast powiększeniu do limitu 5% o koszty uprzątnięcia miejsca szkody, które wyniosły 640,98 zł brutto. Suma ubezpieczenia wynosiła 48 000 zł. W budynku nr 2 wartość szkody wyniosła 4 903,61 zł, koszty uprzątnięcia terenu wg. kosztorysu mieszczą się w granicach 5% limitu wartości szkody. Suma ubezpieczenia wynosi 18 000 zł. W budynku nr 3 szkoda wynosi 2 766,16 brutto, a kosztorysowe koszty uprzątnięcia miejsca szkody mieszczą się w 5% limicie wartości szkody. Suma ubezpieczenia wynosi 29 000 zł. W sumie łączna wysokość szkody w budynkach gospodarczych wynosi 21 572,28 zł. Powodowi wypłacono z tego tytułu kwotę 11 233, 85 zł i do zapłaty w ramach tej polisy pozostaje kwota 10 338,43 zł.

4/ Umowę dobrowolnego ubezpieczenia ruchomości położonych w Zastowie na sumę ubezpieczenia 55 000 zł. Pozwany dokonał częściowej likwidacji szkody z tego tytułu. Wartość pozostałych ruchomości, z uwzględnieniem ich stanu z chwili szkody wynosi według szacunku biegłego 19 710 zł, z czego pozwany wypłacił powodowi kwotę 17 803,83 zł. Do zapłaty pozostaje kwota 1 906,17 zł. Łączna wartość należnego jeszcze powodowi odszkodowania wynosi 231 943,32 zł.

Wysokość niewypłaconego powodowi odszkodowania brutto ustalił Sąd Okręgowy na podstawie opinii biegłych, uwzględniając faktyczny brak wpływu zużycia technicznego budynków od dnia zawarcia umów do dnia powstania szkody, biorąc pod uwagę koszty uprzątnięcia miejsca szkody w granicach limitu 5% wartości szkody oraz fakt, że żadne z materiałów nie nadawały się do ponownego zużycia.

Jako podstawę rozstrzygnięcia wskazał przepisy ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych podnosząc, że wysokość odszkodowania jest uzależniana w pierwszej kolejności od wysokości szkody, zaś szkodę należy

utożsamiać zgodnie z art. 22 ust. 1 u.u.o. z kosztem przywrócenia zabudowań powoda do stanu sprzed powodzi. Przy szacowaniu szkody uwzględnił reguły z art. 361 § 2 k.c. z modyfikacjami wynikającymi z art. 68 i 69 u.u.o. Oddalił wniosek pozwanego o dokonanie korekty wysokości uszczerbku w majątku powoda o wysokość świadczenia wypłaconego mu na podstawie decyzji Ośrodka Pomocy Społecznej, który w ocenie Sądu Okręgowego nie ma charakteru odszkodowawczego, a jego celem nie jest rekompensata za szkodę, przywrócenie stanu poprzedniego ani zaspokojenie każdej potrzeby zgłoszonej we wniosku o jego przyznanie lecz częściowe, chwilowe przezwyciężenie trudności życiowych, których dana osoba nie może zaspokoić samodzielnie.

Zaskarżonym obecnie wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego, dzieląc jego podstawę faktyczną i prawną.

W skardze kasacyjnej, zaskarzającej w całości wyrok Sądu Apelacyjnego pozwany ponowił podnoszony w apelacji zarzut naruszenia art. 361 § 2 k.c. w zw. z art. 68 do 69 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, art. 805 § 1 i 2 pkt 1 i art. 824¹ § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i zaniechanie korekty w ramach *compensatio lucri cum damno* wysokości uszczerbku jakiego doznał majątek powoda o wysokość świadczenia wypłaconego mu na podstawie art. 40 ustawy o pomocy społecznej. Nadto zarzucił naruszenie art. 361 § 2 k.c. w zw. z art. 68 i 69 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych przez przyjęcie, że uszczerbek majątkowy powoda polega na zwiększeniu się jego pasywów podczas gdy co do zasady polega on na zmniejszeniu aktywów i powinien być ustalony w oparciu o rzeczywiste wydatki, wobec braku dowodu, że koszt ten przekraczał kwoty objęte fakturami i rachunkami oraz braku dowodu, że wypłacona powodowi suma świadczenia oraz świadczenia uzyskanego na podstawie decyzji Ośrodka Pomocy Społecznej nie zaspokoila rzeczywiście poniesionych kosztów odbudowy i przyjęcie, że powód doznał uszczerbku, który nie został zaspokojony.

Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie powództwa lub uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasada wyrównania korzyści z uszczerbkiem (*compensatio lucri cum damno*), wynikająca z unormowania art. 361 § 2 k.c., nakłada na sąd obowiązek ustalenia rozmiaru uszczerbku majątkowego podlegającego naprawieniu z uwzględnieniem korzyści odniesionej w następstwie tego samego zdarzenia szkodzącego, zaspokajającej te same potrzeby poszkodowanego i mającej tę samą podstawę prawną.

Kryteria te nie są spełnione w sytuacji zbiegu świadczenia ubezpieczyciela z umowy obowiązkowego ubezpieczenia mienia - budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (art. 59 u.o.u.) z bezzwrotnym zasiłkiem celowym przyznany na podstawie art. 40 ust. 2 i 3 u.p.s. Powstające na tym tle i podnoszone przez skarżącego wątpliwości, rozstrzygnięte zostały na rzecz poglądu o kumulacji tych świadczeń w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., III CZP 35/16 (Biul. SN 2016, nr 9, p. 7, M. Prawn. 2016 r., nr 19, str. 1011), której tezę i uzasadniającą ją argumentację Sąd Najwyższy orzekający w sprawie niniejszej podziela.

Obowiązek spełnienia świadczenia przez ubezpieczyciela aktualizuje się w razie zaistnienia szkody pozostającej w związku przyczynowym z wypadkiem ubezpieczeniowym przewidzianym w umowie, jako zdarzenie losowe. Zakres jego odpowiedzialności wyznacza wysokość szkody z ograniczeniem do wysokości sumy ubezpieczenia. Jest to więc świadczenie odszkodowawcze, tak określone przez ustawę. Natomiast zasiłek celowy z art. 40 u.p.s., chociaż może być przyznany osobie lub rodzinie, które poniosły straty w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej niezależnie od kryterium dochodowego, to w świetle zasad ogólnych udzielania świadczeń w ramach pomocy społecznej wyrażonych w art. 2 i 3 u.p.s. służy umożliwieniu osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki i możliwości.

Stanowisko, zgodnie z którym zasiłek celowy z art. 40 u.p.s. nie ma funkcji odszkodowawczej i nie służy kompensacji strat prezentowane jest jednolicie w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego (zob. wyroki z dnia

19 września 2012 r., I OSK 1293, z dnia 30 marca 2012 r., I OSK 65/12, z dnia 25 października 2011 r., I OSK 1236/11, z dnia 20 lipca 2012 r., I OSK 913/12). Wskazuje się w nim, że pomoc społeczna jest instytucją wspierającą na zasadzie pomocniczości i z tego względu pomoc uregulowana w art. 40 u.p.s. nie stanowi formy odszkodowania służącego pokryciu wszelkich strat z danego tytułu. Pomocniczy charakter mają dokumenty stwierdzające powstanie straty i jej wysokość, nie stanowiące wiążącej podstawy do przyznania zasiłku, który ma uznaniowy charakter, a jego wysokość nie jest powiązana z wysokością straty będącej w rozumieniu tego przepisu publicznoprawną odmianą szkody. Przy udzielaniu pomocy organy pomocy społecznej powinny brać pod uwagę całokształt okoliczności i warunków życia osoby wnioskującej o pomoc oraz kierować się możliwościami pomocy społecznej.

Wbrew pogładowi skarżącego, odmienna jest podstawa prawna obu świadczeń - odszkodowania wypłacanego przez ubezpieczyciela, które ma źródło w prawie cywilnym i zasiłku celowego wypłacanego na podstawie art. 40 u.p.s., mającego źródło w prawie administracyjnym.

Za przyjęciem kumulacji obu świadczeń przemawia obowiązek uiszczania przez ubezpieczającego składek na rzecz ubezpieczyciela oraz bezwzględny charakter obowiązku wypłaty odszkodowania przez ubezpieczyciela, w przeciwieństwie do uznaniowego charakteru zasiłku celowego. Odmienne stanowisko w tym zakresie prowadziłoby do zastępowania przez pomoc społeczną instytucji ubezpieczeniowych, które wypłacają odszkodowania osobom poszkodowanym na skutek klęsk żywiołowych i pośrednio czyniłoby je beneficjentami zasiłku celowego zmniejszając ich umowne zobowiązanie o pomoc udzielaną ze środków publicznych.

Jak przyjmuje się w judykaturze (zob. wyrok SN z dnia 13 października 2005 r., I CK 185/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 133) nie podlegają uwzględnieniu przy ustalaniu odszkodowania dobrowolne świadczenia osób trzecich na rzecz poszkodowanego, których celem nie jest zwolnienie zobowiązanego od obowiązku naprawienia szkody lecz nieodpłatne przysporzenie korzyści poszkodowanemu. Korzyść taka nie pozostaje wówczas w normalnym związku przyczynowym

ze zdarzeniem, które spowodowało uszczerbek, nie ma więc tożsamości źródła uszczerbku i korzyści. Spełnienie zasiłku celowego nie ma na celu zwolnienia ubezpieczyciela od obowiązku świadczenia, którego spełnienie powoduje umorzenie jego zobowiązania.

Z tych względów nieuzasadniony jest zarzut nie uwzględnienia przez Sądy orzekające przy ustalaniu odszkodowania należnego powodowi korzyści odniesionej w następstwie przyznania mu zasiłku celowego na podstawie art. 40 ust. 2 u.p.s.

W konsekwencji nie może być też uwzględniony drugi z zarzutów skargi kasacyjnej, którego skuteczność wiąże skarżący z nietrafną tezą o konieczności dokonania korekty wysokości uszczerbku doznanego przez powoda o wysokość zasiłku celowego uzyskanego ze środków pomocy społecznej.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

jw

r.g.